

us langs de
je. Lier wan-
mooren" aan
de wensch
ien, te gaan
n en aman-
ze en thies
ik openshan-
hevig Lie-

voornemen,
een boek te
anciscus van
leven zoo
natuur, la-
tuur kennen
niet zien",
andschap, de

oorbereid, en
ling was be-
zijn Liersche,
was openge-
treis geresel
"Rachel" en
ondernemen
groeien".

dat we thans
et vangt aan
terzwane va-
ken stappen,
inciscanie en
weer in zijn
gevoel heeft
een (zijner)
wandelen".
lijken toerist
opmerkt en
vraagde, van
stonds zekere
tocht te vol-
dat geestig
ermans-hout-
in de hand
Italiaansche
van den boek,
met hun be-
weinig van
zoo onmid-

hriver en de
dien naam
genoegeelike
ieder geval,
ngt als een
lectuur be-
zeggen, van
pijt gevoelen.
is, is men

"Naar waar
ik zou willen
zoals dat b.v.
zoo duidelijk
er in terug,
nd als elders,
der den sup-
ns oorspron-
den schiller.
Timmermans
che land met
n menschen-
lie hem naar
ch voor hem
ke land der
lijnen, doet
tar plaats is

ren geeft am-
mermans be-
rd op. Daar-
en Baedeker
ten de echte
naar, die de
ge dan u be-
ermans is; de
rijke zegt, dan
uitgaan kan

enig. Als we
doet hij ons
de panorama
kt de natuur-
heeft om te
msche steden
uta van P. A.

lezen we des te meer, van den Dom van Milaan, het Dogenpaleis in Venetië, den Dom van Florence, den Sint Pieter en het Vaticaan te Rome. — 't Is één lange rij van verrukkingen, steeds weer met nieuwe geestdrift aanschouwd en met hetzelfde enthousiasme bewonderd. Het vermoet u dan ook nimmer naar Timmermans te luisteren, omdat ge zelf voor al die schoonheden staat en niet hem ziet het grootsche, het wonder, het visionaire. Sla maar eens op, als ge het boek bezit, de tekening van het Vaticaan, lees maar eens het hoofdstukje „De Sprookjesstad" of „De Dom van Florentië", dan ervaart ge zelf, wat ik hier schrijf. Het regent, dag in, dag uit: we „lekken" er van, want we hebben geen „regenwaterstokdoek" bij ons, en elk blad, elk versiersel, „t drupt en tikt en tlaat water vallen". „de heiligen (op de gebouwen) druppelen als pelgrims in den regen, de spuwvers spuwen hun volle goesting uit", „t regent „lijk duizend pompiersspuiten", maar t hindert ons niet in het minst. Want Timmermans zelf heeft er geen hinder van: de wonderlijke schoonheid is even groot en die schoonheid alleen ziet hij...

Het zou de moeite loonen, verschillende fragmenten dezer kunstbeschouwing eens nader te bezien. Maar de ruimte laat dit niet toe. Trouwens, in 't verband van het geheel komt alles ook veel beter uit. Op twee stukken echter wil ik in 't bijzonder wijzen: ze zijn tegelijk de karakteriseering van het boek.

't Eene is het hoofdstuk „De Hemelsche Fra Angelico", waarin Timmermans zijn gewaarwordingen teekent, als hij het kunstwerk van Angelico beziet in het San Marco-klooster te Florence, schildering van het leven van Jezus. „Dat is geen verf meer, dat is leven, dat is geest!... Overal in de kleuren, in de lijnen, de klare oogen, de subtiële handen, en de edele gebaren, is het de puurste uitdrukking van het hoogste Godsgevoelen, het serienste geluk, met God vereenigd te zijn". „Er valt een fluïdum van liefde uit dit werk over u, ge wordt met liefde omhuld".

Nader dan ooit te voren zijt ge door de lectuur van dit stuk tot het „engelenfeest" van Fra Angelico gebracht.

Het tweede deel, dat ik bedoel, is de beschrijving van het bezoek aan Assisi, de plaats van Sint Franciscus „het hovenierken Gods" en zijn trouwe helpster Sinte Clara. Juist in dezen tijd, nu we zooveel over Franciscus te lezen krijgen, kleurt dit mooie stuk Franciscus-beleving zoo goed bij. Ge ziet hem en ge hoort hem, als ge zijt in het „peiselijke kloosterken" waar Franciscus gaarne toefde, boven op den Subasioberg en in het „boschken", waar hij tot de vogeltjes preekte. „Het is roerend aan de zielen en het geheel is als een honing op de lippen".

Uiteraard is dit gedeelte een belangrijk moment van het boek, omdat Timmermans mede voor het zelf-zien van deze omgeving zijn tocht ondernomen heeft. Het spreekt dus wel vanzelf, dat het opvalt, als een der meest karakteristieke stukken. Maar, het geeft dan ook aan het geheel te meer waarde door het persoonlijke element, dat er in ligt.

Zoo is dit boek vóór alles kunst en schoonheidsbeschouwing, schildering in woorden van ontroering door kleuren en lijnen. En het is de kunstenaar Timmermans, die ons tot al die schoonheid brengt.

Maar — ik zeide het reeds — door het boek heen leeft toch ook de Timmermans-geest, in humoristische opmerkingen en pittigleuke gezegden. Een enkel voorbeeld ten bewijze:

In Italië moeten de vrouwen in de kerk het hoofd gedekt hebben. Gemakshalve gebruiken velen, die de kerk voorbijgaande en tot gebed zich getrokken gevoelende, hun zakdoek, dien ze dan over 't hoofd spreiden. Deze situatie doet den gultigen opmerker reeds komisch aan, maar dan volgt dit zinnetje: „we gaan buiten, een vrouw snuit eerst eens in haar zakdoek, legt hem dan op haar hoofd en gaat de kerk in". Dat is de Timmermans-geest, die zich ook onder de hoogste kunst-estase niet verloochent.

In Rome bezoekt hij den beroemden Sint Jan van Lateranen. „Het is zeer indrukwekkend in deze machtige kerk met haar triomphante gouden zoldering... het machtige orgel, de melodieuze zangen...". En dan volgt in eens, als in één adem... „En in een zijkapel wordt een nieuw macaronie-eterken gedoopt".

Van zoodanige effecten is het boek vol. Maar nooit detoneeren ze integendeel, ze doen over de schilderijen heen telkens weer een sprankeling van licht vallen, die gezelligheid en ook gewenschte ontspanning brengen. Zoo goed als u de kunstenaar aantrekt, die u door de kerken en musea leidt, zoo goed gemit ge van den gemoedelijk-nuchteren Fleming, die met een enkele oogbeweging of een simpel woord het komische in het drukdonker Italiaansche leven doet opmerken... en als iemand omkijkt smooit hij zijn pijp! Waarlijk, de humor tintelt niet alleen in den titel van het boek...

Het jongste werk van Felix Timmermans, andersoortig ongetwijfeld dan het meeste van wat voorafging, maar zeker niet minder van betekenis, is de aandacht voorwaard van ieder, die iets zien

en iets leeren wil van schoonheid en schoonheids-genieting.

C. T.

ZENDING EN EVANGELISATIE.

Niet langer geïsoleerd!

De Islam is eenwenlang een afgesloten wereld geweest. Er was toenauwernood eenig punt van aanraking tusschen de Christelijke wereld van het Westen en het Mohammedanisme.

Daaruit volgde, dat de Mohammedanen hun eigen ontwikkeling en cultuur hadden, hun eigen literatuur, wetenschap, kunst. Zij stonden op zichzelf, hadden genoeg aan zichzelf; en daar zij in de Christenen hun doods vijanden zagen, hielden zij zich verre van hen. Er was geen begeerte, en geen gelegenheid ook, om iets van elkander over te nemen.

In de Christelijke maatschappij leefde dan ook de overtuiging, dat het Mohammedanisme verstand was en onveranderlijk. Hoe het leven moest zijn geregeld, wat geboden was en verboden, wat moest worden geloofd en verworpen, het lag alles vast in den Koran en in de traditie. Het was altijd zoo geweest, en het zou ook altijd zoo blijven.

De zendelingen dachten dit eveneens; tenminste, het werd tamelijk algemeen aangenomen, dat de Islam als zoodanig onverzettelijk was, en slechts een enkele van de aanhangers van den valschen profet tot bekeering kwam.

In de laatste vijf en twintig jaren is echter een algeheele omkeering van gedachten gekomen, gegrond op feiten, die onweersprekelijk zijn. Het Mohammedanisme is niet langer geïsoleerd; de punten van aanraking met de Christelijke landen zijn vele. En diensvolgens staan voor de prediking van het Evangelie de deuren overal open. God heeft wonderlijk gewerkt in de geschiedenis van het eerste kwart dezer eeuw. En wie dit opmerkt, maakt Hem groot.

In het boek, dat wij de vorige maal noemden, „The Moslem World of to-day", wordt een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan de aanraking en invloed der Westersche beschaving op de wereld van den Islam. De schrijver, Dr James L. Barton, brengt de verschillende gegevens samen; het zijn niet vele nieuwe dingen, die hij noemt; maar de verdienste van zijn artikel is, dat de bekende dingen tot één geheel zijn samengevoegd.

Daar is allereerst het wederzijdsche reizigers-verkeer. De Mohammedanen blijven niet in hun eigen land, maar trekken naar Europa en Amerika. Allerwege zijn in de landen van den Islam, in Perzië, Turkije, Syrië, Egypte, Noord-Afrika, Indië, en ook geeds in Arabië, prachtige heirwegen aangelegd, waarlangs de auto's snorren; uitstekende spoorwegen verbinden de meest afgelegen hoeken met de beschaafde wereld. En zoo worden de Mohammedaansche landen overstromd met reizigers en handelaars.

De gevolgen blijven niet uit. De geest van de Mohammedaansche jongelingschap ontwaakt, en de begeerte naar een meer moderne opvoeding wordt schier overal aangetroffen. In verschillende van de Mohammedaansche centra staan bloeiende hogescholen of universiteiten. En zij, die nog hogere aspiraties hebben, gaan ter school in het Christelijke Westen. Scholen, op meer Westersche leest geschoold, zijn er sinds 1920 in Turkije zelfs en Perzië in grooten getale. En het is bekend, hoe ook vooral in Ned-Indië, op Java, zich meer dan honderd leerlingen aanbieden voor de Hollandsch-Javaansche scholen als er maar plaats is voor enkele tientallen.

Juist die naam: Hollandsch-Indische scholen, wijst op een ander punt van aanraking; het betreft n.l. de taal van het Westen. Het Arabisch is de heilige taal van den Islam; maar in het overige deel der wereld kan men er niet mee terecht; voor den handel moet men met een of meerdere Europeesche talen op de hoogte zijn; en men begeert die te leeren.

Daarmee is ook de toegang tot de Westersche literatuur ontsloten. En dat dit van onberekenbaren invloed is op de zielen der Mohammedanen behoeft geen nader betoog. De dorst naar kennis is ongemeen sterk. En de nieuwe gedachten verdringen langzamerhand het oude Mohammedaansche geloof.

Dan bleef ook de groote wereld-oorlog niet zonder groote gevolgen. Immers, Mohammedanen streden aan de zijde der Christenen tegen andere Christen-volken, of ook wel tegen hun eigen Mohammedaansche broeders. Wel heeft de Sultan van Turkije den heiligen oorlog uitgeroepen, maar het baafte niet; de Mohammedanen vereenigden zich niet tegen de Christenen in doodelijken kamp. De heilige oorlog bleek een jammerlijke mislukking. En dit is een buitengewoon opmerkelijk feit. Het wil toch zeggen, dat de eenheid van den Islam volkomen is gebroken; van pan-Islamisme is geen sprake meer; het is in nationalisme van allerlei aard opgelost. Het is niet te verwachten, dat de Mohammedaansche landen zich nog eens tegen de Christenen zullen vereenigen; vooral niet, sinds Turkije den kalief heeft afgezet.

Dat wil niet zeggen, dat de Mohammedanen zich gewillig zullen blijven bukken onder het Wester-

sche juk; veeleer is het tegendeel op te merken. Zij hebben het van nabij gezien, de Mohammedanen, hoe onderling verdeeld en elkander vijandig gezind de Christenen zijn. En dit heeft de gedachte versterkt, dat het eenmaal mogelijk zal zijn het juk van zich af te werpen; het verlangen naar vrijheid en zelfstandigheid is koortsachtig geworden. De uit-slag van de verkiezingen in Egypte wijst ook in deze richting. De Arabieren droomen van een nieuw Arabisch koninkrijk; Perzië aanvaardde een grondwet; Turkije voelt zich en onderhandelt met de groote Westersche mogendheden op voet van gelijkheid.

Door de aanraking met het Westen zijn de nadenkende Mohammedanen er toe gekomen vergelijkingen te trekken, die niet ten gunste van den Islam uitvielen. Vooral de positie van de vrouw werd als minderwaardig gezien, en daarin wordt schier overal een grondige verandering aangebracht, waarop wij nog nader hopen te wijzen. De Turksche regering heeft doorgetast, en economische en sociale wetten uitgevaardigd, welke alle eeuwen door als in strijd met den Islam werden beschouwd. En de Emir van Afghanistan, waarlijk niet de eerste de beste, heeft handelsscholen voor de Nomadische stammen opgericht.

De sociale veranderingen grenzen aan revolutie. Met name komt dit uit in de vrijmaking van de vrouw, en de daarmee samenhangende polygamie. Men gaat inzien, dat het hebben van meerdere vrouwen een bederf is, en zelfs onzedelijk moet worden genoemd.

Ligt het in den aard van den Islam onverdraagzaam te zijn, de aanraking met het Westen heeft ook daarin verandering aangebracht. Ronduit erkennen vele Mohammedaansche schrijvers, dat het Christendom ten opzichte van de verdraagzaamheid betere beginselen bevat dan de Islam.

Merkwaardig is het verlangen naar democratie, in plaats van de theocratie, welke toch het Mohammedanisme van nature eigen is. Nog geen twintig jaar geleden was de Sultan van Turkije in eigen oog en in dat van zijn volk de Schaduw van God op aarde! Hij oefende goddelijke en absolute autoriteit uit over zijn volk, en had als Kalief ook groot gezag over alle Mohammedanen in andere landen. Maar ziet, de Sultan is door zijn eigen onderdanen verloochend, en het Kalifaat is afgeschaft, verdwenen, en een constitutioneele democratie is ingevoerd, welke er geen aanspraak op maakt boven het volk te staan. Zoo is in Turkije de scheiding tusschen kerk en staat een feit geworden. Inderdaad, wonderlijke dingen.

En dergelijke gebeurtenissen, zij het ook niet in zulk een mate, vonden en vinden plaats in Perzië, Egypte, China, Iraq enz.

Uit dit alles volgt nog niet, dat het met den Islam als godsdienst gedaan is. Veeleer valt op verscheiden plaatsen een herleving waar te nemen. Zij, die het gevaar van den oprindenden invloed van het Westen zien, vereenigen zich, om het Mohammedaansche geloof te versterken. De Turk moge dan zijn geloof verloochenen, de Indiër stelt zich daar rechtstreeks tegenover. In Syrië en Egypte wordt godsdienstige lectuur gretig gekocht en gelezen.

Lechter wordt tevens de noodzakelijkheid gevoeld, om den Islam in meerdere overeenstemming te brengen met de moderne wetenschap. En er is een krachtig streven, om de uitspraken van den Koran zoo uit te leggen, dat ze passen op den tegenwoordigen tijd.

Een vooraanstaande Turk moet tot een zendeling gezegd hebben: van alle vormen van vrijheid is die van vrijheid van conscientie de meest wezenlijke en heilige; het einddoel der opvoeding moet zijn den mensch voor te bereiden tot het doen van een vrijwillige keuze. Voorzeker merkwaardige uitspraken van een Mohammedaan.

Dr Barton mag dan ook wel zeggen, dat de Islam van een menschenloeftijd geleden geheel nieuwe vormen aanneemt. In de Islamitische wereld vinden groote religieuze, sociale en intellectuele veranderingen plaats. En deze beweging is meer algemeen en meer fundamenteel dan eenig andere dergelijke beweging sinds de Reformatie.

J. D. W.

UIT DE BUITENLANDSCHE KERKEN.

Synode Christian Reformed Church in N. A.

Dit artikel wordt geschreven op den vloer der Synode van bovengenoemde kerkengroep, vergaderd in Chicago, in den Staat Illinois, 9 Juni 1926 e.v.d. Die uitdrukking „op den vloer" is zeker wel „Yankee-Dutch" en kan wel verkeerd worden opgevat. Feit is het, dat schrijver dezes zit aan een tafel, voor het platform of podium van het kerkgebouw der Tweede Chr. Geref. Gemeente te Englewood, in het Zuidelijk deel van Chicago.

Op het podium staat een lange tafel, naar voorvaderlijke zede bedekt met groen laken. Achter die tafel zit het moderamen der Synode van 1926. In het midden, met den voorzittershamer in kloke vuist, zit Dr W. P. van Wijk, in den Haarlemmer-meer geboren, in Amerika opgevoed, krachtig in woorden, bedist in actie. Hij diende de Synode van 1920 als president en maakte zich goeden